

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- **Siyasi Partiler**, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biridir.
- **I. TBMM'de partiler yoktu.** Meclis içerisinde siyasi görüş ayrılıklarından dolayı çeşitli **gruplar** vardı.
- **İlk mecliste bütün milletvekillerinin tek amacı yurdu düşmandan kurtarmak ve Misak-ı Milli'yi gerçekleştirmektir.** Ancak daha sonra gruplar oluşmaya başladı.
- Bu grupların içinde en etkili olanı Mustafa Kemal'in kurduğu **Müdafaa-i Hukuk Grubu** idi.

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 EYLÜL 1923)

- Mustafa Kemal çalışmaları esnasında Müdafaa-i Hukuk grubuyla birlikte hareket etmiş ve bu grubun bir uzantısı olarak **9 Eylül 1923'te Halk Fırkası'nı** kurmuştur (**İlk siyasi parti**).
- Cumhuriyetin ilanından sonra adı **Cumhuriyet Halk Fırkası** olarak değiştirilmiş, daha sonra da **Cumhuriyet Halk Partisi** adını almıştır.
- Atatürk, 1938'e kadar CHP'nin başkanlığını yapmıştır. Atatürk'ten sonra bu görevi 1950'ye kadar İsmet İnönü yerine getirmiştir.

CHP'nin kurulma nedenleri:

- ✓ **İnkılapların yapılması için bir siyasi oluşuma gerek duyulması**
- ✓ **Yenilikleri, halkın katılacağı bir parti aracılığıyla halka benimsetme düşüncesi**
- ✓ **Halkın istek ve görüşlerinin Meclise daha kolay yansımaları sağlamak ve demokrasiyi kurum ve kurallarıyla işletme düşüncesi.**

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası **rejim ve laiklik karşıtı olanların sığınağı haline geldiği ve Şeyh Said Ayaklanmasıyla ilgisi olduğu** gerekçesiyle 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.
- Böylece **çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.**
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, kurulan **ikinci siyasi parti** ve **ilk muhalefet partisidir.**

- ✓ **Serbest Cumhuriyet Fırkası, kurulan üçüncü siyasi parti ve ikinci muhalefet partisidir.**
- ✓ Serbest Cumhuriyet Fırkasının feshedilmesinden sonra çıkan **Menemen Olayı, partinin kendini feshetmesindeki haklılığı ortaya çıkarmıştır.**

- Cumhuriyet Halk Fırkası, **Atatürk'ün 6 ilkesini parti felsefesi olarak kabul etmiştir.**
- Ekonomide **devletçilik** ilkesini benimsemiştir.
- 1946 yılına kadar Meclisteki **tek parti**; 1950 yılına kadar da **iktidar partisidir.**
- Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan **inkılapların ve Atatürk ilkelerinin uygulayıcısı da Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur.**
- Türkiye Cumhuriyeti'nin **en uzun iktidarda kalan partisi** Cumhuriyet Halk Partisi'dir.

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (17 KASIM 1924 - 5 HAZİRAN 1925)

- Mustafa Kemal'in Milli Mücadeledeki **yakın silah arkadaşları tarafından kurulmuştur.**
- Partinin kurucuları **Kazım Karabekir, Refet Bey (Bele), Rauf Bey (Orbay) Ali Fuat Bey (Cebesoy), Adnan Bey (Adıvar)**'dir.
- Bu partinin kurulmasında **Mustafa Kemal Paşa ile silah arkadaşları arasında meydana gelen siyasi görüş ayrılıkları etkili olmuştur.**
- Partinin kurucuları aynı zamanda ordu mensubu subaylardı. Bu nedenle 19 Aralık 1924'te bir yasa çıkartıldı. Bu yasaya göre **ordu mensubu olanlar siyasi partilere üye olamayacaklardı.** Bu nedenle Terakkiperver Fırkasının kurucuları **ordudan istifa etmek zorunda kalmışlardır.**
- **Bu yasanın çıkarılmasındaki amaç; ordunun siyasete karıştırılmamasıdır.** Ayrıca bu uygulamayla **ulus egemenliği ilkesi pekiştirilmiş oldu.**
 - Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası **parti programında;**
 - ✓ **Dini düşünce ve inançlara saygılı olunacağını,**
 - ✓ **Serbest ekonomi politikası (liberalizm)** uygulanacağını ifade etmiştir.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 AĞUSTOS - 18 ARALIK 1930)

- ✓ **Mustafa Kemal'in isteğiyle Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.**
- ✓ Amaç; **1929'da dünya ekonomik bunalımının etkilerini azaltmak, ekonomik alanda yeni politikalar üretmek, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla işletmek, hükümetin uygulamalarının daha iyi denetlenmesini sağlamak, halkın istek ve görüşlerinin meclise tam olarak yansımaları sağlama** düşüncesidir.
- **Serbest Cumhuriyet Partisi;**
- Ekonomide **liberalizmi** (serbest piyasa ekonomisi) savunmuş, **Cumhuriyet'e bağlı ve laiklikten yana** olacağını belirtmiştir.
- Serbest Cumhuriyet Partisine de **rejim karşıtı olanlar girmeye başlamış, Fethi Okyar** bu gelişme üzerine o dönemde yapılan yerel seçimlerde büyük başarı kazanmasına rağmen **partisini feshetmek zorunda kalmıştır.**
- Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatılması ile **ikinci çok partili hayata geçiş denemesi de başarılı olamamıştır.** Bundan sonra **Atatürk döneminde bir daha çok partili hayata geçiş girişiminde bulunulmamıştır.**

Zeki DOĞAN
Sosyal Bilgiler Öğretmeni